

BD-01

અધ્યેતાનો વિકાસ અને અધ્યયન-અધ્યાપન પ્રક્રિયા પેપર-II નવો કોર્સ

Time : 3 Hours]

[Total Marks: 100

- સૂચના : (1) બધા (પાંચ) પ્રશ્નો ફરજિયાત છે.
(2) વિકલ્પો આંતરિક છે.
(3) જમણી બાજુ દર્શાવેલ આંકડા પ્રશ્નોના ગુણ દર્શાવે છે.
(4) બિન-જરૂરી લાંબા જવાબ ક્ષતિ ગણાશે.

1. નીચે આપેલા પ્રશ્નોમાંથી ગમે તે ત્રણ પ્રશ્નોના આશરે 400 શબ્દોમાં ઉત્તરો આપો. (30)

- (ક) શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનની સંકલ્પના અને કાર્યક્ષેત્ર જણાવી, તેની અભ્યાસ પદ્ધતિઓનો નામ-નિર્દેશ કરો.
- (ખ) અધ્યયનના મુખ્ય સિધ્ધાંતો જણાવો. આંતરસૂઝ દ્વારા અધ્યયનનો કોલહરનો પ્રયોગ વર્ણવી, તેના શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ જણાવો.
- (ગ) બુદ્ધિનો અર્થ અને સ્વરૂપ સમજાવો. બુદ્ધિ અંગેનો સ્પિયરમેનનો દ્વિઅવયવી સિધ્ધાંત વર્ણવો.
- (ઘ) “સાંપ્રતયુગમાં માર્ગદર્શન માનવ કારકિર્દીનું અનિવાર્ય અંગ બની ગયું છે.” સમજાવો.
- (ચ) અભિપ્રેરણાનો અર્થ અને પ્રકારો જણાવો. તમે તમારા વિદ્યાર્થીઓને કઈ રીતે અભિપ્રેરિત કરશો ?

2. (અ) વૃદ્ધિ અને વિકાસનો અર્થ સમજાવી; તેને અસર કરતાં પરિબળો વર્ણવો. (8)

(બ) વ્યક્તિગત તફાવતો એટલે શું ? વ્યક્તિગત તફાવતોના સંદર્ભમાં શિક્ષણ વ્યવસ્થા કેવી રીતે ગોઠવશો ? (8)

અથવા

(અ) બચાવપ્રયુક્તિનો અર્થ અને પ્રકારો જણાવી; કોઈ પણ બે પ્રકારો ઉદાહરણ સહિત સમજાવો. (8)

(બ) અધ્યયન સંક્રમણ એટલે શું ? તેના પ્રકારો જણાવો. અધ્યયન સંક્રમણના જ્ઞાનનો અધ્યાપન કાર્યમાં વિનિયોગ કેવી રીતે કરશો ? (8)

3. નીચે આપેલા પ્રશ્નોમાંથી ગમે તે ચાર પ્રશ્નોના આશરે 200 શબ્દોમાં ઉત્તરો આપો. (20)
- (ક) વ્યક્તિત્વ એટલે શું ? વ્યક્તિત્વ વિકાસના સિધ્ધાંતો સમજાવો.
- (ખ) ભારતીય સંદર્ભમાં તરુણોની જરૂરિયાતો અને સમસ્યાઓ જણાવો.
- (ગ) અધ્યયનને અસર કરતાં પરિબળો જણાવી; અધ્યેતા સંબંધી પરિબળો ચર્ચો.
- (ઘ) અભિયોગ્યતા એટલે શું ? અભિયોગ્યતા માપનનું મહત્ત્વ જણાવો.
- (ચ) “અપવાદરૂપ બાળકો” એટલે શું ? તમારા વર્ગમાંથી અપવાદરૂપ બાળકો કેવી રીતે શોધી કાઢશો અને અભિપ્રેરિત કરશો ?
- (છ) “શિક્ષકનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય એ બાળકના સર્વાંગી વિકાસની પૂર્વશરત છે.” સમજાવો.
4. નીચે આપેલા પ્રશ્નોમાંથી ગમે તે છ પ્રશ્નોના આશરે 150 શબ્દોમાં ઉત્તરો લખો. (24)
- (ક) મનોવિજ્ઞાનનું જ્ઞાન શિક્ષકને કઈ રીતે ઉપયોગી બને છે ?
- (ખ) અનુકૂલનનો અર્થ સમજાવી; “અનુકૂલિત વ્યક્તિ” ના લક્ષણો જણાવો.
- (ગ) સલાહ એટલે શું ? દિશાસૂચક અને બિન દિશાસૂચક સલાહ વચ્ચેનો ભેદ સ્પષ્ટ કરો.
- (ઘ) અધ્યેતાના સામાજિક વિકાસમાં શિક્ષકની ભૂમિકા સ્પષ્ટ કરો.
- (ચ) સામાજિકતામિતિ એટલે શું ? વર્ગખંડમાં તેનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરશો ?
- (છ) મેસ્લો “જરૂરિયાતની શ્રેણી” દ્વારા માનવપ્રેરણાનો સિધ્ધાંત કેવી રીતે સમજાવે છે ?
- (જ) સમસ્યારૂપ બાળકોમાં કઈ-કઈ સમસ્યાઓ જોવા મળે છે ?
- (ઝ) નીચેના પારિભાષિક શબ્દો સમજાવો :
- (1) ઉદીપક (2) પ્રતિચાર
- (3) કારકવર્તન (4) પુનઃપ્રાપ્તિ
5. માંગ્યા પ્રમાણે ઉત્તરો આપો. (બધા ફરજિયાત છે.) (10)
- (ક) ગિલ્ડર્ડનું SI મોડલ ટૂંકમાં સમજાવો.
- (ખ) શાસ્ત્રીય અભિસંધાન અને કારક અભિસંધાન વચ્ચેનો તફાવત જણાવો.
- (ગ) માર્ગદર્શનના પ્રકારો જણાવો.
- (ઘ) સંઘર્ષના મુખ્ય પ્રકારો જણાવો.
- (ચ) ગુજરાતમાં પ્રમાણિત થયેલ બુદ્ધિકસોટીના નામ આપો.

Seat No. : _____

BD-01

Development of Learner and Teaching-Learning process

Paper-II New Course

Time : 3 Hours]

[Total Marks : 100

- Instructions :**
- (1) All the (Five) questions are compulsory.
 - (2) Options are internal.
 - (3) Figures to the right indicate the marks of question.
 - (4) Unduly lengthy answer will be considered a discredit.

1. Answer any **three** of the following questions in about **400** words each. **(30)**

- (a) State the concept of Educational Psychology and its scope. Name the methods of Educational Psychology.
- (b) State the main principles of Learning. Describe the experiment of Kolahar's Insight and state its educational implications of Insight in learning.
- (c) Explain the meaning and nature of intelligence. Describe Spearman's Two Factor Theory of Intelligence.
- (d) "In present era Guidance is the integral part of human career." Explain.
- (e) State the meaning and types of motivation. How will you motivate your students in your class-room ?

2. (a) Explain the meaning of growth and development. Describe the factors influencing them. **(8)**

- (b) What are individual differences ? How will you organize education system keeping in view these differences ? **(8)**

OR

- (a) What is a "Defense Mechanism" ? State the types of defense mechanism and explain with illustrations any two of them. **(8)**

- (b) What is "Transfer of Learning" ? State its types. How will you apply the knowledge of transfer of learning in the teaching process ? **(8)**

BD-01

3

P.T.O.

3. Answer any **four** of the following questions in about **200** words each. **(20)**
- State the meaning of “personality” and explain the principles of personality development.
 - State the needs and the problems of adolescence in the Indian context.
 - Mention the kinds of factors affecting on learning. Discuss the “Learner-related” factors.
 - What is Aptitude ? Explain the importance of the measurement of Aptitude.
 - What is the concept of “Exceptional Children” ? How will you find out about the exceptional children from your class-room and motivate them ?
 - “The mental health of a Teacher is a priori condition of the child’s all-round-development.” Explain.
4. Answer any **six** of the following questions. Each answer should be in about **150** words. **(24)**
- How is the knowledge of psychology useful to teachers ?
 - Explain the meaning of “Adjustment.” Discuss the characteristics of an adjusted person.
 - What is counselling ? Distinguish between the directed and non-directed counselling ?
 - Evaluate the role of a teacher in social development of a learner.
 - What is Sociometry ? How will you apply this method in your class-room ?
 - Explain Maslow’s theory of hierarchy of needs with reference to human motivation.
 - What types of problems have to be faced by a problem-child ?
 - Define the following terms :
 - Stimulus
 - Response
 - Operant Behaviour
 - Recovery.
5. Answer the questions as directed. (All are compulsory) **(10)**
- Explain in short : Guil Ford’s SI model.
 - Explain the differences between classical conditioning & Operant conditioning.
 - State the types of Guidance.
 - Explain the types of conflicts.
 - Name some of the standardized Intelligence Tests of Gujarat.